

Sygn. akt: I Ns 342/21

POSTANOWIENIE

20 czerwca 2023 r.

Sąd Rejonowy w Nysie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący: Sędzia Sądu Rejonowego Remigiusz Drzewiecki

Protokolant: Sekretarz sądowy Justyna Fornalik

po rozpoznaniu 30 maja 2023 r. na rozprawie w N.

sprawy z wniosku E. J.

z udziałem T. O. i H. W. (1)

o zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po P. W. wydanego przez Sąd Rejonowy w Nysie 25 maja 2004 r. w sprawie I Ns 343/04

postanawia:

oddalić wniosek,

nakazać ściągnąć od wnioskodawczynie E. J. na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w Nysie 944,67 zł (dziewięćset czterdzieści cztery złote i sześćdziesiąt siedem groszy) tytułem zwrotu części wydatków poniesionych tymczasowo ze środków budżetowych Skarbu Państwa-Sądu Rejonowego w Nysie.

UZASADNIENIE

Wnioskodawczynie E. J. 15 czerwca 2021 r. wniosła do Sądu Rejonowego w Nysie o zmianę stwierdzenia nabycia spadku – postanowienia Sądu Rejonowego w Nysie I Wydziału Cywilnego z 25 maja 2004 r., wydanego w sprawie o sygn. akt I Ns 343/04 i stwierdzenie że spadek po P. W. zmarłej 27 marca 2004 r. nabyli: H. W. (2), E. J., T. O., H. W. (1) po 1/4 części.

W uzasadnieniu wnioskodawczynie podniosła, że co prawda była formalnie uczestnikiem postępowania, prowadzonego pod sygn. akt I Ns 343/04, jednak został podany jej błędny adres zamieszkania. Wnioskodawczynie w toku tego postępowania mieszkała bowiem na stałe w Kanadzie, a został podany jako jej adres zamieszkania adres jej mieszkania w Polsce. Wnioskodawczynie podniosła, że nie była zawiadomiona prawidłowo o toczącym się postępowaniu, a ojciec wnioskodawczynie posiadający pełnomocnictwo pocztowe i odbierający kierowaną do niej korespondencję sądową, nie przekazał jej informacji, że przedmiotowa sprawa dotyczy stwierdzenia nabycia spadku po jej matce. Wnioskodawczynie podniosła, że była przekonana, że przedmiotowe postępowanie dotyczyło uregulowania stanu prawnego nieruchomości położonej w G. przy ul. (...), a uczestniczka postępowania T. O. zataiła fakt, że w dacie sporządzenia przez spadkodawczynię testamentu w 1995 r., mieszkanie położone w G. nie wyczerpywało całego spadku. Wobec powyższego wnioskodawczynie wskazała, że zawarte w sporządzonym przez spadkodawczynię testamencie rozrządzenie należało uznać jako zapis, a do spadku po zmarłej P. W. na podstawie ustawy powinny być powołane wymienione w początkowej części wniosku osoby. Wnioskodawczynie podniosła, że o fakcie dotyczącym przeprowadzenia postępowania spadkowego dowiedziała się dopiero po śmierci ojca, który zmarł 2 listopada 2020 r. Wobec tego, że wnioskodawczynie nie wiedziała o toczącym się postępowaniu spadkowym po swojej matce, nie miała możliwości powołania okoliczności dotyczącej tego, że w skład masy spadkowej po zmarłej matce w momencie sporządzenia testamentu z 1995 r. wchodziła także nieruchomość położona w J.. Okoliczność, że w dacie

sporządzenia testamentu, mieszkanie położone w G. nie wyczerpywało całej masy spadkowej, ma znaczenie w ocenie wnioskodawczyni do zakwalifikowania ww. rozrządzenia jako zapisu a nie powołania do całości spadku.

W odpowiedzi na wniosek z 23 lipca 2021 r. (k. 61) uczestniczka T. O. wskazała, że spadek po matce nabyła na podstawie testamentu, a o postępowaniu w sprawie nabycia spadku po P. W. była poinformowana najbliższa rodzina, w tym E. J.. Uczestniczka podniosła, że wnioskodawczyni nie zezwoliła na podanie jej adresu zamieszkania w Kanadzie. Uczestniczka zanegowała, że wnioskodawczyni dowiedziała się o sprawie spadkowej po P. W. dopiero po śmierci ojca.

Uczestniczka H. W. (1) w piśmie z 12 marca 2022 r. (k. 74) wskazała, że testament P. W. nie istniał i została spisana jedynie darowizna, która wygasła wraz ze śmiercią spadkodawczyni.

Na rozprawie 10 maja 2022 r. (k. 118) uczestniczka T. O. złożyła testament spadkodawczyni z 5 maja 1989 r.

Na rozprawie 4 kwietnia 2023 r. Sąd Rejonowy w Nysie zwolnił uczestniczkę T. O. od kosztów sądowych w niniejszej sprawie w całości (k. 222).

Na rozprawie 30 maja 2023 r. (k. 253/II-254) wnioskodawczyni i uczestniczka H. W. (1) domagały się zmiany postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po P. W., w ten sposób, że spadek nabyli spadkobiercy ustawowi. Natomiast T. O. domagała się stwierdzenia nabycia spadku po P. W. w całości przez nią na podstawie testamentu z 5 maja 1989 r.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

P. W. zmarła 27 marca 2004 r. w G.. W dacie śmierci pozostawała w związku małżeńskim z H. W. (2).

Dowód: kserokopia odpisu skróconego aktu zgonu k. 11; odpis skrócony aktu małżeństwa w aktach I Ns 343/04.

W 2004 r. w Sądzie Rejonowym w Nysie w I Wydziale Cywilnym toczyła się sprawa o sygn. akt I Ns 343/04 o stwierdzenie nabycia spadku po spadkodawczyni P. W.. Wniosek o stwierdzenie nabycia spadku po zmarłej P. W. złożyła uczestniczka T. O.. 25 maja 2004 r. odbyła się rozprawa, w której uczestniczyły: T. O. i H. W. (1) oraz mąż zmarłej spadkodawczyni H. W. (2). W toku tego postępowania T. O. przedłożyła własnoręcznie sporządzony 19 maja 1995 r. przez spadkodawczynię testament, zgodnie z którym spadkodawczyni przekazała swojej córce T. O. w spadku mieszkanie, położone przy ul. (...) w G.. Testament został zaopatrzony nieczytelnym podpisem. Biorący udział w rozprawie uczestnicy popierali wniosek o stwierdzenie nabycia spadku na podstawie przedłożonego testamentu oraz złożyli zapewnienie spadkowe, zgodnie z którym mieszkanie z wyposażeniem, stanowiące przedmiot rozrządzenia testamentowego z 1995 r. wyczerpuje całość spadku oraz że nie mają wiedzy o innych testamentach. Wnioskodawczyni w trakcie postępowania o sygn. akt I Ns 343/04 posiadała stałe miejsce zamieszkania w Kanadzie, jednak uczestniczka, T. O. jak i zmarły mąż spadkodawczyni, jako adres wnioskodawczyni wskazali adres w Polsce, tj. mieszkanie położone przy ul. (...) w J.. Wnioskodawczyni udzieliła swojemu ojcu pełnomocnictwa pocztowego. Wezwanie do udziału w sprawie o sygn. akt I Ns 343/04 dla E. J. jako uczestnika postępowania, odebrał jej ojciec, który nie poinformował E. J. o toczącym się postępowaniu. Pełnomocnictwo pocztowe zostało udzielone także uczestnicy T. O., która odbierała korespondencję sądową kierowaną do wnioskodawczyni. Wnioskodawczyni podczas rozmowy telefonicznej uzyskała od swojej siostry i ojca informację, że sprawa o sygn. akt I Ns 343/04 dotyczy uregulowana stanu prawnego nieruchomości położonej przy ul. (...) w G..

Dowód: protokół rozprawy z 25 maja 2004 r. k. 19-22 w aktach sprawy o sygn. akt I Ns 343/04; protokół z otwarcia i ogłoszenia testamentu sporządzonego 19 maja 1995 r. k. 18 w aktach sprawy o sygn. akt I Ns 343/04; zapewnienie spadkowe i zeznania wnioskodawczyni złożone na rozprawie 22 marca 2022 r. k. 83-84.

Sąd Rejonowy w Nysie postanowieniem z 25 maja 2004 r. wydanym w sprawie o sygn. akt I Ns 343/04 stwierdził, że spadek po P. W. zmarłej 27 marca 2004 r. w G., ostatnio stale zamieszkałej w G., na podstawie testamentu z 19 maja 1995 r. nabyła jej córka T. O. z domu W. w całości. Postanowienie uprawomocniło się 16 czerwca 2004 r.

Dowód: postanowienie z 25 maja 2004 r. k. 23 w aktach sprawy o sygn. akt I Ns 343/04.

Mąż spadkodawczyni H. W. (2) zmarł 2 listopada 2020 r. Spadkodawczyni pozostawała w separacji faktycznej ze swoim mężem od 1975 r. Mieszkali osobno – mąż spadkodawczyni mieszkał w J., a spadkodawczyni w G.. Wnioskodawczyni mieszkała z ojcem, a pozostałe uczestniczki postępowania mieszkały z matką. W związku małżeńskim spadkodawczyni pozostawała tylko raz. Ze związku małżeńskiego spadkodawczyni posiadała troje dzieci: E. J., T. O. i H. W. (1).

Dowód: kserokopia aktu zgonu H. W. (2), k. 39; zapewnienie spadkowe i zeznania H. W. (1) i T. O. złożone na rozprawie 10 maja 2022 r. k. 118-119.

15 maja 1969 r. P. W. wraz ze swoim mężem H. W. (2) nabyła w drodze umowy sprzedaży w ramach wspólności majątkowej małżeńskiej budynek mieszkalny nr (...) położony przy ul. (...) w J., objęty księgą wieczystą o nr (...). Budynek ten jest posadowiony na działce gruntowej nr (...), która to działka była w użytkowaniu wieczystym spadkodawczyni i jej męża. Na mocy decyzji Prezydenta Miasta J. z 25 lutego 2000 r., ustanowione 15 maja 1969 r. na działce gruntowej o nr (...) przy ul. (...) w J. prawo użytkowania wieczystego zostało przekształcone w prawo własności na rzecz P. W. i H. W. (2). 4 czerwca 2013 r. T. O. złożyła wniosek o wpis przysługującego jej prawa własności do księgi wieczystej o nr (...), jako podstawę wskazując powołanie do dziedziczenia po P. W. i przedkładając wydane przez Sąd Rejonowy w Nysie postanowienie z 27 marca 2004 r. stwierdzające nabycie spadku po P. W.. Wniosek został uwzględniony, a aktualnie w dziale II ww. księgi wieczystej jako właściciel jest wpisany w 1/2 H. W. (2), a w 1/2 T. O.. Wnioskodawczyni dowiedziała się o wpisie w księdze wieczystej na rzecz T. O. 8 miesięcy po śmierci H. W. (2) w trakcie sprawy spadkowej po ojcu, która toczy się przed Sądem Rejonowym w Jeleniej Górze pod sygn. akt I Ns 521/21.

Dowód: wydruk z elektronicznej przeglądarki ksiąg wieczystych o nr (...) k. 23-25; kserokopia wniosku o wpis do księgi wieczystej k.101-103; odpis aktu notarialnego z 15 maja 1969 r. rep A nr 2749/1969 k. 243; decyzja Prezydenta Miasta J. z 25.02.2000 r. w sprawie przekształcenia prawa użytkowania wieczystego w prawo k. 245; zapewnienie spadkowe i zeznania złożone przez wnioskodawczynię na rozprawie 22 marca 2022 r. k. 83-84.

P. W. nabyła lokal mieszkalny nr (...) położony w G. przy ul. (...) na podstawie umowy sprzedaży i aneksu do umowy z 1 września 1993 r. i 22 grudnia 1993 r. Z własnością lokalu związany był udział w 256/10000 w prawie użytkowania wieczystego działki o nr (...) oraz we własności wspólnych części budynku mieszkalnego na niej posadowionych po wydzieleniu z niej lokali.

Dowód: odpis z księgi wieczystej nr (...) k. 5 w aktach sprawy o sygn. akt I Ns 343/04; wypisy aktów notarialnych k. 12 w aktach sprawy o sygn. akt I Ns 343/04.

Testament z 19 maja 1995 r. na podstawie którego Sąd Rejonowy w Nysie w sprawie o sygn. akt I Ns 343/03 stwierdził nabycie spadku po P. W. przez T. O. nie został sporządzony przez spadkodawczynię. Podpis złożony pod testamentem nie został nakreślony przez P. W..

Dowód: próbki pisma spadkodawczyni k. 151-154, 157, 165 (koperta dowodowa); opinia z kryminalistycznych badań dokumentów sporządzona przez biegłego sądowego przy SO w Opolu z zakresu badań dokumentów T. Z. k. 174-188.

5 maja 1989 r. P. W. sporządziła własnoręczny testament. W treści tego testamentu wskazała, że przekazuje w spadku córce T. O. z domu W. dom jednorodzinny, który znajduje się w J. przy ul. (...) na własność. Spadkodawczyni wskazała, że jest współwłaścicielką tej nieruchomości na podstawie aktu notarialnego z 15 maja 1969 r. Testament został opatrzony podpisem spadkodawczyni. Następnie pod złożonym przez spadkodawczynię oświadczeniem woli widnieje adnotacja, zgodnie z którą testament został sporządzony w obecności córki H. W. (1). Pod adnotacją widnieje

zwrot „potwierdzam” i podpis H. W. (1). W lewym górnym rogu zawarte są dane spadkodawczynie, a w nagłówku dokumentu widnieje zwrot: „Do Biura Notarialnego w J.”. W momencie sporządzania tego testamentu P. W. oprócz przedmiotowej nieruchomości wymienionej w treści testamentu, nie posiadała innych wartościowych składników majątku, a przedmiotowa nieruchomość w dacie sporządzenia testamentu wyczerpywała całą masę spadkową po spadkodawczynie. 5 maja 1989 r. P. W. posiadała biżuterię, jednak jej wartość była nieznaczna z tego względu, że biżuteria nie była gromadzona na cele inwestycyjne. 5 maja 1989 r. P. W. pracowała jako główna księgowa w G. Zakładów (...). W dacie sporządzenia testamentu mieszkała w lokalu położonym w G. przy ul. (...). Spadkodawczynie otrzymała ten lokal do używania jako lokal pracowniczy. Jeżeli spadkodawczynie utraciłaby zatrudnienie, straciłaby prawo do używania przedmiotowego lokalu. Spadkodawczynie w dacie sporządzenia testamentu nie posiadała oszczędności pieniężnych i była w stanie świadomie i swobodnie podjąć decyzję. H. W. (1) podpisując adnotację pod testamentem nie była świadoma, że jest to testament. Sporządzony 5 maja 1989 r. własnoręcznie przez P. W. testament miał być przesłany do Biura Notarialnego i stanowić podstawę sporządzenia testamentu w formie aktu notarialnego.

T. O. odnalazła ten testament około 5 lat temu w dokumentach ojca. Wnioskodawczynie dowiedziała się o istnieniu tego testamentu w toku sprawy I Ns 342/21, na rozprawie 10 maja 2022 r. podczas której nastąpiło otwarcie i ogłoszenie testamentu. Zarówno wnioskodawczynie, jak i uczestniczka H. W. (1) nie wiedziały wcześniej o istnieniu tego testamentu. Testament z 5 maja 1989 r. nie został złożony w toku ostatniej sprawy spadkowej po P. W.. Żaden z uczestników postępowania spadkowego o sygn. akt I Ns 343/03 nie powoływał się na istnienie tego testamentu.

Dowód: próbki pisma spadkodawczynie k. 151-154, 157, 165 (koperta dowodowa); testament z 5 maja 1989 r. k. 169; opinia z kryminalistycznych badań dokumentów sporządzona przez biegłego sądowego przy SO w Opolu z zakresu badań dokumentów T. Z. k. 174-188; zapewnienie spadkowe i zeznania T. O. na rozprawie 10 maja 2022 r. k. 118-119; zapewnienie spadkowe i zeznania H. W. (1) złożone na rozprawie 10 maja 2022 r. k. 119-120; zapewnienie spadkowe i zeznania złożone przez wnioskodawczynie na rozprawie 22 marca 2022 r. k. 83-84; przesłuchanie wnioskodawczynie na rozprawie 30 maja 2023 r. k. 252; przesłuchanie H. W. (1) na rozprawie 30 maja 2023 r. k. 252; przesłuchanie T. O. na rozprawie 30 maja 2023 r. k. 252; przesłuchanie H. W. (1) na rozprawie 4 kwietnia 2023 r. k. 221-222.

Uczestniczka T. O. dysponuje kserokopią dokumentu z 26 września 1993r., zawierającego oświadczenie sporządzone i podpisane przez P. W. zgodnie z którym, P. W. przekazuje swojej córce T. O. i wnuczce M. O. mieszkanie położone przy ul. (...) w G. z wszystkimi przynależnościami jako darowiznę. Zarówno uczestniczka T. O., jak i pozostali uczestnicy postępowania nie posiadają oryginału ww. dokumentu. Uczestnicy nie wiedzą także, gdzie oryginał tego dokumentu może się znajdować.

Dowód: kserokopia pisma z 26 września 1993 r. k. 22; przesłuchanie wnioskodawczynie na rozprawie 30 maja 2023 r. k. 252; przesłuchanie H. W. (1) na rozprawie 30 maja 2023 r. k. 252; przesłuchanie T. O. na rozprawie 30 maja 2023 r. k. 252.

T. O. sprzedała mieszkanie położone w G. po śmierci spadkodawczynie. E. J. wyprowadziła się z domu rodzinnego przed 1979 r., a H. W. (1) w 1979 r. T. O. mieszkała wraz z matką do 1985 r. Od 1985 r. do 1992 mieszkała z ojcem w J. w domu jednorodzinnym przy ul. (...). Pod koniec 1999 r. T. O. wróciła do G. i mieszkała w lokalu położonym przy ul. (...) razem ze spadkodawczynią do jej śmierci. P. W. w 1997 r. przebyła udar mózgu.

Dowód: przesłuchanie wnioskodawczynie na rozprawie 30 maja 2023 r. k. 252; przesłuchanie H. W. (1) na rozprawie 30 maja 2023 r. k. 252; przesłuchanie T. O. na rozprawie 30 maja 2023 r. k. 252.

Sąd zważył co następuje:

Wniosek nie zasługiwał na uwzględnienie i należało go oddalić.

Sąd ustalił stan faktyczny sprawy w oparciu o przedłożony przez uczestniczkę T. O. testament z 5 maja 1989 r., jak i dowody z dokumentów urzędowych, w tym szczególności orzeczeń sądowych, odpisów z ksiąg wieczystych, jak odpisów aktów notarialnych. Przeprowadzone postępowanie dowodowe, w tym w szczególności opinia biegłego

sądowego z zakresu badań dokumentów wykazało, że powyższy testament jest ważny i został sporządzony własnoręcznie przez spadkodawczynię.

Dowody z dokumentów stanowiły elementarne źródło informacji, jednakże dla pełnego ustalenia stanu faktycznego koniecznym było uwzględnienie dowodu z zapewnień spadkowych i zeznań stron postępowania, przy czym zostały one ocenione z daleko idącą ostrożnością. Sąd miał bowiem na uwadze, że uczestniczki postępowania pozostają w konflikcie. Okolicznością faktyczną mającą znaczenie w niniejszej sprawie było ustalenie, kiedy wnioskodawczyni dowiedziała się o istnieniu powyższego testamentu. Z zeznań wszystkich uczestników postępowania bezsprzecznie wynika, że o testamencie spadkodawczyni sporządzonym 5 maja 1989 r. zarówno wnioskodawczyni, jak i uczestniczka H. W. (1) dowiedziały się na rozprawie 10 maja 2022 r., kiedy to uczestniczka T. O. przedłożyła przedmiotowy testament, a Sąd dokonał otwarcia i ogłoszenia testamentu.

Sąd wskazuje, że nie poczynił żadnych ustaleń faktycznych w oparciu o kserokopię dokumentu z 1993 r., zawierającego oświadczenie spadkodawczyni o darowiźnie mieszkania położonego przy ul. (...) w G.. Podkreślić należy, że żaden z uczestników postępowania zarówno nie jest w posiadaniu oryginału przedmiotowego dokumentu, jak i nie potrafił wyjaśnić, gdzie znajduje się oryginał tego dokumentu. W związku z tym, że sąd nie miał pewności, czy dokument ten w ogóle istnieje, czy oświadczenie nie zostało odwołane przez spadkodawczynię choćby poprzez zniszczenie przez samą spadkodawczynię oraz wobec podnoszonych zarzutów co do tego, że oświadczenie to nie zostało sporządzone własnoręcznie przez spadkodawczynię i niemożliwość przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego na ww. fakt, Sąd nie poczynił żadnych ustaleń faktycznych w oparciu o przedłożoną kserokopię ww. dokumentu.

Sąd dokonując rekonstrukcji stanu faktycznego oparł się także na sporządzonej opinii biegłego sądowego przy Sądzie Okręgowym w Opolu z zakresu badań dokumentów T. Z., przyjmując wnioski biegłego za własne. Sporządzona opinia jest jasna i pełna oraz zawiera wyczerpujące uzasadnienie na poparcie skonstruowanych przez biegłego wniosków. Opinia nadto nie była kwestionowana przez uczestników postępowania.

Sąd na rozprawie na rozprawie 4 kwietnia 2023 r. na podstawie art. 235² § 1 pkt 2 i 5 k.p.c. pominął dowód z opinii biegłego psychiatry zawnioskowany w piśmie wnioskodawczyni z 30 maja 2022 r. na okoliczność stwierdzenia w jakim stanie zdrowia była zmarła P. W., zmiany i pogorszenia zdrowia zmarłej na skutek odbytych chorób w tym w związku z przebytą chorobą udaru mózgu w ostatnich latach życia, wpływu stanu zdrowia na wyrażenie przez zmarłą w sposób świadomy i nieskrępowany oświadczeń woli, w tym w szczególności możliwości sporządzenia testamentu z 1995 r. i 1989 r. w związku z posiadanymi schorzeniami oraz wniosek z dokumentów stanowiących historię choroby spadkodawczyni. Sąd wskazuje, że wobec ustalenia nieważności testamentu sporządzonego w 1995 r., znaczenie miało tylko ewentualne ustalenie zdolności testowania spadkodawczyni 5 maja 1989 r. Wnioskodawczyni natomiast opierała swój zarzut braku zdolności testowania na przeżytym przez spadkodawczynię udarze mózgu w 1997 r. który doznała już po sporządzeniu testamentu z 5 maja 1989 r. Wobec tego, że z pozostałych dowodów, w tym zapewnień spadkowych i zeznań uczestniczek postępowania, jak i samej wnioskodawczyni wynika, że P. W. 5 maja 1989 r. była w stanie świadomie i swobodnie wyrazić wolę, przeprowadzenie ww. dowodu zmierzało jedynie do przedłużenia postępowania i miało wykazać fakt bezsporny.

W niniejszej sprawie Sąd w pierwszej kolejności musiał ocenić, czy zachodzą przesłanki z art. 679 § 1 k.p.c., stanowiącego podstawę zmiany prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku. Zgodnie z tym przepisem dowód, że osoba, która uzyskała stwierdzenie nabycia spadku, nie jest spadkobiercą lub że jej udział w spadku jest inny niż stwierdzony, może być przeprowadzony tylko w postępowaniu o uchylenie lub zmianę stwierdzenia nabycia spadku, z zastosowaniem przepisów niniejszego rozdziału. Jednakże ten, kto był uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, może tylko wówczas żądać zmiany postanowienia stwierdzającego nabycie spadku, gdy żądanie opiera na podstawie, której nie mógł powołać w tym postępowaniu, a wniosek o zmianę składa przed upływem roku od dnia, w którym uzyskał tę możliwość.

W niniejszej sprawie Sąd ustalił, że wnioskodawczyni co prawda była formalnie uczestnikiem postępowania w sprawie prowadzonej pod sygn. akt I Ns 343/04, to jednak z uwagi na uchybienia procesowe w postaci

nieprawidłowego ustalenia adresu zamieszkania wnioskodawczyni i doręczenie wezwania do udziału w sprawie jako uczestniczki postępowania w sprawie o sygn. akt I Ns 343/04 na nieprawidłowy adres, nie można uznać, że wnioskodawczyni została prawidłowo wezwana do udziału w ww. sprawie. Sąd wskazuje, że wobec konieczności restrykcyjnego pojmowania przesłanek uzasadniających zmianę postanowienia na podstawie ww. przepisu wyrażony w orzecznictwie Sądu Najwyższego (zob. postanowienie SN z 9 września 2021 r., sygn. akt I CSKP 47/21) i uznaniu, że wnioskodawczyni była jednak uczestnikiem przedmiotowego postępowania o stwierdzeniu nabycia spadku po zmarłej P. W., wnioskodawczyni dochowała rocznego terminu na powołanie się na przyczyny uzasadniające zmianę zapadłego postanowienia, których to nie mogła powołać w postępowaniu o sygn. akt I Ns 343/04. Sąd podkreśla, że wnioskodawczyni co prawda powoływała się we wniosku na inne okoliczności uzasadniające zmianę prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, tj. niewyczerpanie przez mieszkanie położone w G. całości masy spadkowej po zmarłej matce, to jednak w toku niniejszego postępowania, tj. na rozprawie 10 maja 2022 r., wnioskodawczyni, jak i uczestniczka postępowania H. W. (1) dowiedziały się bowiem o istnieniu drugiego testamentu sporządzonego przez spadkodawczynię, o którym istnieniu nie wiedziały w toku poprzednio prowadzonego postępowania. Przedłożony zatem przez uczestniczkę T. O. testament z 5 maja 1989 r. na początku niniejszego postępowania stanowił podstawę zmiany zapadłego w sprawie I Ns 343/03 postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, której to podstawy wnioskodawczyni nie mogła powołać w postępowaniu I Ns 343/03.

W wyniku przeprowadzonego postępowania dowodowego, w tym na podstawie przeprowadzonej opinii biegłego z zakresu badań dokumentów Sąd ustalił, że testament z 19 maja 1995 r. nie został napisany i podpisany przez P. W.. Wobec powyższego, jedynym ważnym i skutecznym rozrządzeniem które sporządziła spadkodawczyni było oświadczenie woli spadkodawczyni z 5 maja 1989 r. w którym to spadkodawczyni stwierdziła, że „przekazuje w spadku córce T. O. dom jednorodzinny przy ul. (...) w J.”. Oświadczenie to zawierało datę sporządzenia, podpis P. W. oraz zostało w całości sporządzone pismem ręcznym przez spadkodawczynię. Dokument zawierający ww. oświadczenie był zaadresowany do Biura Notarialnego. Sąd ustalił, że w dacie sporządzenia ww. oświadczenia nieruchomości położona przy ul. (...) w J. wyczerpywała cały majątek spadkodawczyni. Spadkodawczyni poza przedmiotową nieruchomością posiadała jedynie biżuterię, która nie była nabywana w celach inwestycyjnych, wobec czego jej wartość była niewielka. P. W. dopiero w 1993 r., nabyła na podstawie umowy sprzedaży drugą nieruchomości – lokal mieszkaniowy położony przy ul. (...) w G..

Wobec podnoszonych przez uczestniczki zarzutów dotyczących tego, że ww. oświadczenie nie stanowiło testamentu, a jedynie jego projekt, braku zdolności testowania spadkodawczyni w dacie sporządzenia ww. oświadczenia woli oraz zarzutu dotyczącego tego, że oświadczenie to stanowi wyłącznie zapis, a nie powołanie do całości spadku, Sąd był zobowiązany odnieść się do ww. zarzutów. W ocenie Sądu spadkodawczyni 5 maja 1989 r. miała pełną zdolność do czynności prawnych – powyższy fakt wynika wprost z zapewnień spadkowych i przesłuchań wnioskodawczyni i uczestniczek postępowania. Wnioskodawczyni co prawda wskazywała, że spadkodawczyni nie była w stanie podjąć swobodnie i świadomie decyzji, jednak jako okoliczność uzasadniającą ww. twierdzenie powoływała przebyty przez jej matkę udar mózgu, którego doznała 7 lat przed śmiercią. Z uwagi na fakt, że P. W. zmarła 27 marca 2004 r., ewentualna jej niezdolność testowania wynikająca z przebytej choroby nastąpiła od 1997 r., dlatego zarzut dotyczący braku zdolności testowania 5 maja 1989 r. jest zupełnie niezasadny.

Sąd ustalając, czy przedstawione wyżej oświadczenie P. W. stanowi powołanie do całości spadku czy zapis oparł się na dyrektywach interpretacyjnych testamentu zawartych w art. 948 k.c. i 961 k.c. Sąd wskazuje przy tym, że dyrektywa zawarta w art. 948 k.c. ma charakter ogólny, dyrektywa zaś z art. 961 k.c. - szczególny. Zgodnie z pierwszym z wymienionych artykułów, testament należy tak tłumaczyć, ażeby zapewnić możliwie najpełniejsze urzeczywistnienie woli spadkodawcy. Jeżeli w oparciu o treść testamentu nie można w sposób jednoznaczny ustalić rzeczywistej woli spadkodawcy, a testament obejmuje prawie cały - a tym bardziej cały - spadek, wątpliwości zaś dotyczą zakwalifikowania jako spadkobiercy albo zapisobiercy osoby, na rzecz której dokonano w testamencie rozrządzeń, zastosowanie znajduje reguła wyrażona w art. 961 k.c. W myśl tego artykułu, jeżeli spadkodawca przeznaczył oznaczonej osobie w testamencie poszczególne przedmioty majątkowe, które wyczerpują prawie cały spadek, osobę tę poczytuje się w razie wątpliwości nie za zapisobiercę, lecz za spadkobiercę powołanego do całego spadku.

Wymienione wyżej reguły interpretacyjne stosuje się w następującej kolejności: najpierw ogólna reguła wykładni przewidziana w art. 948 k.c., a dopiero, gdy ona zawiedzie, wykładnia według reguły określonej w art. 961 k.c. Taka relacja między ogólnymi zasadami wykładni testamentów (art. 948 k.c.), a regułami szczegółowymi jest zgodna z zasadą *favor testamenti*, w myśl której wola testatora powinna mieć priorytet względem szczegółowych reguł interpretacyjnych wprowadzonych do kodeksu cywilnego przez ustawodawcę. Dyrektywa interpretacyjna zawarta w art. 961 k.c. ma zastosowanie wyłącznie w przypadku istnienia wątpliwości co do charakteru prawnego dokonanych rozrządzeń. Jeżeli rozrządzenia testatora nie budzą wątpliwości co do ich charakteru lub w drodze interpretacji testamentu charakter ten można ustalić, to wykluczone jest stosowanie tej dyrektywy (por. postanowienie SN z 1 grudnia 2011 r., sygn. akt I CSK 419/10, postanowienie SN z 9 września 2021 r., sygn. akt I CSKP 117/21).

W niniejszej sprawie spadkodawczyni dokonała rozrządzenia, jednak nie określiła jednoznacznie charakteru tego rozrządzenia. Z jednej strony spadkodawczyni wskazała wprost, że cyt., „przekazuje w spadku”, co może świadczyć o woli powołania do całości spadku, z drugiej jednak strony spadkodawczyni przekazała na rzecz swojej córki T. O. konkretny składnik majątkowy, co może świadczyć o sporządzeniu zapisu. Wobec ustalenia przez Sąd, że w dacie sporządzenia testamentu z 5 maja 1989 r. oznaczone w treści testamentu mieszkanie, położone w J. wyczerpywało cały majątek spadkodawczyni, Sąd powziął wątpliwości, czy sporządzone 5 maja 1989 r. rozrządzenie należy tłumaczyć jako powołanie do spadku, czy jako uczynienie zapisu. Wobec powyższych wątpliwości i niemożliwości oparcia się wyłącznie na dyrektywie interpretacyjnej z art. 948 k.c., Sąd był obowiązany zastosować dyrektywę interpretacyjną zawartą w art. 961 k.c.

Sąd wskazuje, że na tle powołanego przepisu ujawniło się zagadnienie prawne, czy użyty w nim zwrot „wyczerpują prawie cały spadek” odnosić należy do majątku spadkodawcy z chwili sporządzania testamentu, czy też z chwili otwarcia spadku. Problem ten rozstrzygnięty został w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 16 września 1993 r., III CZP 122/93, w której przyjęto, że przy ocenie, czy przeznaczone oznaczonej osobie w testamencie poszczególne przedmioty majątkowe wyczerpują prawie cały spadek (art. 961 k.c.), bierze się pod uwagę tylko przedmioty należące do spadkodawcy w chwili sporządzania testamentu, chyba że z jego treści wynika co innego. Stanowisko to reprezentowane było również w późniejszym orzecznictwie Sądu Najwyższego (np. postanowienia z dnia 28 października 1997 r., I KKN 276/97, z dnia 14 lipca 2005 r., III CK 694/04., z dnia 27 października 2005 r., III CK 53/05) i skład orzekający w pełni je podziela. Powyższe stanowisko dominuje także w doktrynie (np. Komentarz pod red. Gudowskiego, Frasa, Ciszewskiego). Uzasadniając przyjęte stanowisko Sąd wskazuje, że spadkodawca może - rozsądnie rzecz oceniając - obejmować rozrządzeniem testamentowym w zasadzie tylko przedmioty należące do niego w chwili sporządzania testamentu. Przy ocenie, czy przeznaczone oznaczonej osobie w testamencie poszczególne przedmioty majątkowe wyczerpują prawie cały spadek, należy więc z reguły brać pod uwagę tylko przedmioty należące do spadkodawcy w chwili sporządzania testamentu. Sąd przy tym podkreśla, że w niniejszej sprawie nie zaszyły żadne okoliczności uzasadniające odstępianie od ww. poglądu. Spadkodawczyni w dacie sporządzenia testamentu była właścicielem w 1/2 nieruchomości położonej w J.. 5 maja 1989 r. P. W. nie posiadała innych składników majątkowych, a zatem przedmiotowe mieszkanie wyczerpywało w całości majątek spadkodawczyni. Spadkodawczyni w dacie sporządzenia testamentu korzystała z mieszkania położonego w G. przy ul. (...) jako mieszkania pracowniczego. Spadkodawczyni nie posiadała żadnych praw majątkowych w stosunku do tego mieszkania, ani żadnej ekspektatywy własności. Przeprowadzone postępowanie dowodowe nie wykazało, że 5 maja 1989 r. spadkodawczyni mogła przewidzieć, że w 1993 r. nabydzie przedmiotowe mieszkanie. Sąd nadto podkreśla, że spadkodawczyni po nabyciu mieszkania położonego w G. przy ul. (...) nie dokonała zmiany sporządzonego 5 maja 1989 r. testamentu albo nie dokonała nowych rozrządzeń na wypadek śmierci, które wyrażałyby wolę powołania do spadku wszystkich swoich córek. Spadkodawczyni w 1993 r. była osobą zdolną do świadomego wyrażenia woli, a zatem była świadoma zmiany okoliczności faktycznych, tj. znacznego przysporzenia majątku poprzez kupno mieszkania położonego w G. w świetle dokonanego 4 lata temu rozrządzenia testamentowego. Pomimo tego, spadkodawczyni nie podjęła żadnych czynności w celu zmiany bądź skorygowania sporządzenia 5 maja 1989 r. testamentu. Wobec powyższego Sąd uznał, że nie ma podstaw do odejścia od ugruntowanego stanowiska, zgodnie z którym spełnienie przesłanki „wyczerpania prawie

całego spadku” należy oceniać wedle stanu i wartości z chwili sporządzenia testamentu i stwierdził, że 5 maja 1989 r. nieruchomości położona w J. wyczerpywała prawie cały spadek P. W..

Sąd przy tym wskazuje, że jest świadomy tego, że niektórzy przedstawiciele doktryny przedstawiają zdanie odrębne (np. M. N., E. N.) zgodnie z którym decydujące znaczenie przy ocenie czy przedmioty majątkowe wyczerpują cały spadek ma chwila otwarcia spadku. Sąd przy tym podkreśla, że przywołane drugie stanowisko jest odosobnione i nieoparte obowiązującą linią orzecniczą.

Wobec wskazanej wyżej dyrektywy interpretacyjnej zamieszczonej w art. 961 k.c. oraz ustalenia, że udział w nieruchomości położonej przy ul. (...) w J. objęty rozrządzeniem na rzecz uczestniczki postępowania T. O. wyczerpywał cały majątek spadkodawczyni w chwili sporządzenia ww rozrządzenia, Sąd przyjął, że należy uznać, że wolą spadkodawczyni było objąć testamentem cały posiadany wówczas majątek i powołać do niego w całości jej córkę T. O.. O uznaniu tego rozrządzenia jako testamentu na podstawie którego spadkodawczyni powołała do całości spadku swoją córkę T. O. wskazuje także sposób sformułowania oświadczenia, w którym to spadkodawczyni wskazała wprost, że „przekazuje w spadku córce T. O. mieszkanie położone w J.”. Następną okolicznością przemawiającą za zakwalifikowaniem rozrządzenia jako powołania do całości spadku była chęć skorzystania przez spadkodawczynię z pomocy notariusza o czym świadczy fakt, że własnoręczne oświadczenie miało zostać wysłane do Biura Notarialnego. Zamiar sporządzenia testamentu notarialnego wyrażany przez spadkodawczynię nie świadczy o tym, że w testamencie z 1989 r. chciała ona jedynie dokonać zapisu. Chęć skorzystania z pomocy notariusza odczytywać można natomiast jedynie jako wyraz woli zmarłej sporządzenia testamentu, który nie zostałby po jej śmierci skutecznie zakwestionowany.

Na zakończenie Sąd wskazuje, że nie znalazł podstaw do uznania zasadności zarzutu jakoby przedmiotowe rozrządzenie stanowiło tylko projekt testamentu. Testament z 5 maja 1989 r. spełnia wszystkie wymogi ważności testamentu własnoręcznego, a sam fakt że testament ten miał posłużyć jako podstawa do sporządzenia testamentu notarialnego nie pozbawia go przymiotu testamentu holograficznego.

Sąd wskazuje, że zgodnie z art. 679 § 3 k.p.c. zmiana prawomocnego postanowienia w trybie art. 679 k.p.c. może nastąpić wyłącznie w przypadku stwierdzenia, że spadek w całości lub w części nabyła inna osoba, niż wskazana w prawomocnym postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku. W niniejszej sprawie przeprowadzone postępowanie dowodowe wykazało, że spadek po P. W. nie nabyła inna osoba niż wskazana w postanowieniu z 25 maja 2004r. Z ustaleń sądu wynika, że w całości do spadku została powołana T. O., która zgodnie z wydanym 25 maja 2004 r. postanowieniem była spadkobiercą co do całości spadku po P. W.. W wyniku przeprowadzonego postępowania Sąd ustalił, że zmieniła się podstawa nabycia spadku. T. O. powinna być powołana do spadku nie na podstawie sporządzonego przez spadkodawcę testamentu z 1995 r., który okazał się nieważny, a na podstawie testamentu sporządzonego 5 maja 1989 r. Wobec tego, że nie wystąpiły wskazane w art. 679 § 3 k.p.c. podstawy zmiany postanowienia, Sąd oddalił wniosek. Sąd podkreśla, że w postępowaniu prowadzonym na podstawie art. 679 § 1 k.p.c. sąd z urzędu nie bierze pod uwagę nieważności postępowania w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku, ponieważ w takim postępowaniu nie powinny być badane i rozstrzygane niewymienione w tym przepisie podstawy restytucyjne i przyczyny nieważności. Odpowiednim trybem zbadania tych podstaw jest skarga o wznowienie postępowania. Artykuł 679 k.p.c. wyklucza wznowienie postępowania w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku tylko w takim zakresie, w jakim na jego podstawie dopuszczalna jest zmiana postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku. W ocenie Sądu zmiana prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku z uwagi na nieważność testamentu powinna nastąpić na podstawie art. 524 § 1 k.p.c. - skutek skargi o wznowienia postępowania. (II CSK 722/17, II NSNc 104/23).

Rozstrzygnięcie o kosztach zapadło w myśl art. 520 § 2 k.p.c. Wniosek o zmianę prawomocnego postanowienia został oddalony, a więc Sąd na podstawie art. 113 ust. 1 w zw. z art. 83 ust. 2 ustawy z 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych włożył na wnioskodawczynię obowiązek zwrotu części wydatków na sporządzenie opinii biegłego z zakresu badań dokumentów, które nie zostały pokryte z wpłaconej zaliczki i zostały poniesione tymczasowo z budżetu Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w Nysie.